

Cornelia
Blaga-Brediceanu

Jurnale

1919 | 1936–1939 | 1939–1940 | 1959–1960

Ediția a doua,
îngrijită, revăzută și comentată
de Dorli Blaga

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	7	
<i>Introducere</i>	9	
Jurnalul din 1919	31	
Între Viena și Berna, 1936–1937	42	
Berna, 1937	65	
Portugalia, 1938	103	
Portugalia, 1939	116	
România, 1940 [1939]	117	
Cluj, mai 1939–septembrie 1940	121	
Cluj, 1959. Jurnalul traducerilor din limba engleză	141	
ADDENDA		
Fragmente din interviurile lui Dorli Blaga		
cu prof. univ. Dora Pavel	161	
„Ea era Blaga. Sau în jurul lui Blaga...”	161	
„Am jucat piesa <i>Cruciada copiilor</i> cu păpuși din plastilină”	172	
Proces-verbal de Depoziția unui martor	185	
Scrisoarea adresată de Cornelia Brediceanu în 10 octombrie 1918 profesorului Sextil Pușcariu la Universitatea din Cernăuți		188
Scrisori inedite ale ambasadorului Lucian Blaga	190	

Jurnalul din 1919

1919. În 1 mai, când nici un autotaxi, nici un metro și nici alte mijloace de comunicație nu funcționau la Paris, am plecat la Gara de Lyon unde ne-am adunat 13 jurnaliști ca să luăm parte la o excursie de propagandă în Italia. Toți au venit plouați, eu eram de asemenea condamnată să fac drumul pe jos până la gară dacă în ultimul moment nu căpătam automobilul D-lui Brătianu – automilitar, în care de altfel nu-s admise damele; cu o pălărie de-a lui Caius, cu mantaua militară a lui Pillat și cu un bacșiș bun, totuși am reușit. Ultima con...¹ popoarelor tinere și viguroase. La 2 h am plecat din Paris. Satele din Franța pe cari le-am mai văzut înainte de a se întuneca m-au impresionat cu *chic*-ul care-l au, chiar și multe din cele mai mici case. Noaptea am trecut granița, dar n-a trebuit să ne sculăm, ca la granița elvețiană, acum o săptămână, pt. pașaport. Cu toate acestea, noaptea asta petrecută în wagon-lit n-a fost bună – am dormit rău și puțin. Dimineața (2 mai) am sosit la Turin și acum, sub un cer albastru, văd Italia. La stânga noastră cu șirul alb al Alpilor, grăbim spre Milano. În trecere, am văzut turnurile splendide ale

1. Aici se vede clar o pagină ruptă de Mama, poate mulți ani mai târziu, de teama unei percheziții.

unei biserici din Novara. În două ceasuri nu poți vedea mult [...], Arena, cetatea lui Sforza, Arcul de pace, Scala, statuile lui Leonardo; Garibaldi etc. Mi-a plăcut mult. Voi căuta ocazia să văd cu răgaz în două-trei zile orașul. De eram singură vedeam mai mult, dar așa am pierdut al treilea ceas cu fleacuri. În schimb însă am gustat un vin roșu de Chianti minunat. În drum spre Padua, am trecut pe la Brescia, cu o citadelă frumoasă care se înălța în mijlocul orașului, apoi pe la Verona lui Romeo și Julieta, apoi [pe la] Vicenza și lacul Garda. Seara, la gara din Padua, ne-au așteptat doi colonei italieni, ne-au dus de la hotelul unde am făcut întâi puțină *toilette* la un restaurant unde ne-au oferit o cină foarte bună. După ce am scris [...], am venit într-o preumblare foarte frumoasă până la hotel prin orașul acesta vechi, italian, cu străzile lui înguste și cu zidurile ici-colea sparte de gloanțele avioanelor boșe. Măine mergem în auto pe frontul de la Piave.

3 mai 1919. Impresiile de azi sunt așa de multe, încât ar trebui să scriu un volum fără a le isprăvi complet. Drumul pe care l-am parcurs l-am însemnat pe hartă. Cu 4 auto Lancia, 35 HP, am plecat la 8.30 de la hotel. Colonelul ne-a condus în primul auto, în care au mai fost Richter, Axente, D-na Ureche și eu. Abia în Corunda au apărut adevăratele stricăciuni ale caselor, A. și D. însă [?] ¹. La Valdobbia... o piață frumoasă ruinată. În Vidol, lângă ruinele vilei contelui Guisti, am luat dejunul pe marginea râului Piave. Gropi de obuze îmbrăcate acum în miozotis,

1. Indescifrabil, Mama a scris cu creionul, probabil în mersul mașinii, și – după aproape o sută de ani – cuvintele sunt șterse și neclare.

pe marginea râului arbori de lămâi. În față muntele Grappa și Tomba, pe care l-am avut în față deja la ieșirea din Padova. Ici-colo izbucnește un obuz – dar nu-i război, numai exploziile voite [provocate] ale minelor îngropate. Case de lemn pe jumătate construite se transportă în auto și se clădesc alături de satele de odinioară. Soldații ară cu cai de artilerie, prizonierii sapă... Pe marginea drumului zigzagurile tranșelor, câmpuri de sârmă, ici-colo muniție. Mai triste sunt bisericile cu altarele sparte, cu campanila numai pe jumătate lângă ele – numai cireșii aceiași. Trecem pe la castelul în ruine al contelui C..., de pe terasa căruia austrieicii au putut urmări toată acțiunea dimprejurul Piavei. Trecem podul Piavei, aici o pană care ne oprește ½ de oră autourile. Altfel facem câte 89-90 km pe ceas... O alee minunată de castani, unde desigur n-au mai fost necesare ascunzișuri artificiale ca în alte părți, ca să nu se vadă șoselele. Trecem peste podul unde a servit Caius. Apoi Mestre, Colliano, de unde vedem marea și Veneția pentru prima dată. Între Mestre și Padova un șir de vile, sate întregi, între vile e cea regală numită Pisani și multe altele în stil *seizième* venețian¹ de o splendoare rară. Seara, la cină, la Popota Colonelului², mulți generali americani și alți ofițeri înalți francezi, italieni și americani ne-au primit excelent.

Duminică 4 mai 1919. *Grappa.* Impresiile din 4 mai sunt multe și minunate, valea Brentei e splendidă, toată valea

1. Se poate observa că autoarea avea serioase cunoștințe de istoria artei.

2. Rezultă că erau conduși în această călătorie de militari italieni, terenul încă era destul de nesigur.

dintre Piave și Brenta ni s-a dezvăluit înaintea ochilor. În drum am mai trecut prin Vicenza – o Veneție fără apă. Lumea, fiind duminică, s-a adunat în jurul nostru „ca la panoramă”. La reîntoarcere am cercetat Padova, biserica Sfântului Antoniu. Colonelul A. voia să fac *un vœu*, dar mândria nu m-a lăsat să-l implor pe Antoniu. Comic a fost da Silva Grassa când i-am spus că în biserică trebuie să-și depună monoculul – m-a crezut. La cină, iar în popota misiunii străine. Coltor a vorbit într-o italiană foarte bună, apoi Cittadini – foarte înfocat, în fine Colonelul nostru, A. „Măria mea” (în numele presei) și Aznavorian pentru camarazii francezi căzuți în luptă. La despărțire, Colonelul ne-a dat florile cari împodobeau dimpreună cu steagurile tuturor Aliatilor mesele și ne-am întors în autoul lui acasă. Ca să scriu toate frumusețile, îndeosebi cele din munți și văi, e prea lung. Importantă pentru mine a fost și senzația *primului discurs*, puțin emoționat, dar fără ca vocea să-mi tremure sau să pierd firul – am mulțumit ofițerilor pentru buna primire și conducere și am încheiat zicând că vom încerca să adăugăm încă ceva la gloria lor în presa românească. Axente și Culina nu-mi mai zic decât „deputatul” – le-a plăcut la toți. Axente a venit să-mi sărute mâna că am „reprezentat” așa ca să fie mulțumiți. Mâine la Triest. Colonelul A. zicea că, dacă se poate, ne va conduce și mai departe, are însă deocamdată ordin să ne lase la Triest.

Închei aici transcrierea din jurnalul Mamei. Caietul mai cuprinde puține file scrise nedeslușit, care se referă în mare parte la o excursie făcută de o parte din delegație în Normandia, în timpul verii. În loc de pașaport, Mama utiliza în

deplasările ei, pe același tip de hârtie cu antet, un certificat semnat de Vaida-Voevod:

Certificat. N. 2040, Paris, le 12 Juillet 1919. Mlle Cornelia Brediceano fait partie de la Délégation roumaine à la Conférence de la Paix. Ministre Secrétaire d'Etat: Alex. Vaida-Voevod.¹

Caietul este însoțit de un valoros album cu fotografii din timpul șederii Mamei la Paris, din care am reprodus câteva în volum. Alături de aceste documente există și două scrisori ale colonelului dintr-o familie aristocrată italiană. Bănuiesc că este colonelul menționat de ea în caiet – A. Scrisorile sunt scrise în franceză, extrem de respectuoase și ordonate ca grafie, dar se simte ce impresie i-a făcut farmecul Mamei. Citez doar câteva rânduri, la întâmplare, în care o descrie pe Mama așa cum a văzut-o cu ochii lui (nu am corectat ortografia):

Mademoiselle – Trois jours sont déjà passés du moment où, à la gare de Venise, je vous ai serré la main pour la dernière fois, j'ai pu encore vous regarder dans les yeux et je puis suivre votre bras qui me saluait – jusqu'il a disparu. [...] Je vois encore vos beaux yeux, vos prunelles noires, votre regard limpide et en même temps énergique et résolu, votre joue gauche avec cette petite plie – votre sourire franc et amical.²

1. Dra Cornelia Brediceano face parte din delegația română la Conferința de Pace. Ministru secretar de stat... (fr.)

2. Domnișoară – au trecut deja trei zile de când, în gara din Veneția, v-am strâns mâna pentru ultima oară, v-am putut privi în ochi și v-am urmărit brațul care mă saluta – până când a dispărut. [...] Văd încă frumoșii dumneavoastră ochi, pupilele negre, privirea limpede și în același timp energică și decisă, obrazul dumneavoastră stâng cu acea cută mică – surâsul dumneavoastră sincer și prietenos (fr.).

E frumos că Mama a păstrat aceste două scrisori. Ea a mai rămas la Paris până în toamnă. În tot timpul șederii ei în Franța, Mama a încercat să corespundeze cu Tata la post-restant, dar serviciile poștale încă nu erau restabilite după război, așa încât o parte din aceste mesaje s-a pierdut. Din păcate, nu s-a păstrat nici o scrisoare a ei către Tata. Le-a distrus chiar ea după căsătorie (1920), din discreție față de viitorii biografi. Este păcat pentru că, așa, în lipsa documentelor, unii biografi mai provinciali ca mentalitate și-au permis interpretări deplăsite. Caius, fratele cel darnic, s-a îngrijit la Paris ca Mama să-și completeze garderoba. În regiunile fostului Imperiu Austro-Ungar, sărăcia, lipsurile erau mari și generalizate. Mama mi-a povestit cândva că, întoarsă la Viena, în octombrie 1919, se simțea extrem de jenată în tramvai de hainele și încălțările ei noi, în mijlocul sărăciei din jur. De altfel, s-a îngrijit și de Tata – care și-a făcut toată studenția cu un singur costum de haine –, aducându-i multe lucruri de la Paris. De la Paris, Mama a călătorit cu un fel de pașaport semnat tot de Vaida, pe care îl reproduc fără a mai copia antetul, care este același:

Paris, le 22 septembre 1919. Ordre de service. Le Secrétaire d'Etat Roumain, Ministre de Transylvanie, Délégué de la Roumanie à la Conférence de la Paix, certifie par le présente avoir chargé Mlle Cornelia Bredicean, Secrétaire de la Délégation et munie du passe-port délivré par le Ministère des Affaires Etrangères de Roumanie sous le No 141.808, d'une mision spéciale auprès de la Commission Interalliée de Liquidation de Vienne et prie toutes les autorités alliées et associées militaires et civiles de lui faciliter le voyage de Paris à Vienne et de Vienne en Roumanie. Le Ministre: Alex. Vaida-Voevod.¹

1. Paris, 22 septembrie 1919. Ordin de serviciu. Secretarul de stat român, ministru al Transilvaniei, delegat al României la Conferința de Pace, atestă prin prezenta că i-a dat drept sarcină d-rei Cornelia

Închei această parte a documentarului privind primul jurnal al Mamei cu câteva rânduri de la sfârșitul Hronicului:

„Grăbim pașii, și eu, și ea. Arborez anevoie un surâs. Dar ea e veselă. Mă sărută: Ce-i cu tine? Arăți foarte rău... Haide, liniștește-te! Știi că în curând ne vom căsători? – Cine – cum? întreb eu. – Noi doi.“

Cu prilejul întrunirii de la 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia, s-a păstrat o scrisoare a bunicii mele care comentează evenimentul, foarte competent. Situația era dificilă la Lugoj, încă nu intraseră trupele române, în schimb aveau necazuri cu sârbii. Erau îngrijorați, era penurie de alimente, acestea deveneau tot mai scumpe și bunica trebuia să cumpănească bine ce cumpăra. Spera, odată cu venirea trupelor românești, la o situație politică bună pentru Caius, de exemplu un post de prefect. Dar nu știa, din cauza izolării în care se afla încă Lugojul, că el a făcut parte din delegația de cinci persoane care în Sala Unirii a colaborat la redactarea „proclamației” și care apoi a fost dusă clandestin la Parlamentul din București. Nu putea prevedea rolul important pe care l-a avut apoi în 1919, la Conferința de Pace de la Paris. Pentru a-și nuanța ideile, Maica folosește de multe ori în text expresii germane.

După întoarcerea de la Paris, descrisă de Tata în Hronic, Mama a mai dat niște examene restante la Viena. Odată cu deschiderea Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj

Bredicean, secretara delegației, având pașaport eliberat de ministrul de afaceri străine al României cu No 141 808, o misiune specială pe lângă Misiunea Interaliată de Lichidare din Viena și roagă toate autoritățile aliate și asociate militare și civile să-i înlesnească călătoria de la Paris la Viena și de la Viena în România. Ministru...

(1920), ea și-a continuat studiile acolo. După cum am arătat în alte locuri, s-au păstrat numai scrisori ale Tatălui meu către Mama, și dinainte de căsătorie, și de după. Din aceste scrisori se vede ce farmec exercita ea asupra Tatălui meu și ce încredere avea ea în talentul lui.

De altfel, transcriind jurnalele Mamei, răsfoiesc în paralel, din când în când, cartea despre Tata și văd că jurnalele și cartea se completează reciproc. De exemplu, jurnalele Mamei permit o datare mai precisă a corespondenței de familie și legarea acesteia de cele consemnate de Mama prin date calendaristice. De asemenea, introducerea mea la această carte oferă mult mai multe date despre familia Mamei. Cealaltă carte, în schimb, umple golul primilor ani la Viena, evocă amintirile mele, boala Mamei. Multe informații din jurnale mi le-am clarificat cu ajutorul verișoarei mele, fiica lui Caius, Olga Fruma-Brediceanu, care posedă o memorie vie, extraordinară. Familia ei, inclusiv Caius, a avut de suferit în perioada comunistă. Acesta e motivul pentru care nu fac trimiteri la cartea despre Tata, pentru a nu crea complicații cititorului, care poate face confruntările singur.

Trebuie să vorbesc și despre cartea Leliei Rugescu¹, pe care un psihanalist ar merita să o analizeze. Amintirile ei despre Tata din copilărie (diferența de vârstă dintre ei era mică) sunt drăguțe și veridice. Tata locuia în Sebeș, la sora lui Letiția. Nu permanent, încă din liceu venea și pleca la studii. Pe măsură ce această fetiță crește, se observă la ea o aversiune crescândă față de femeile care intrau prin căsătorie în familia Blaga. Se simte și un substrat erotic de care ea, adolescenta, nu era conștientă. De altfel și mama ei, Letiția, avusese un

1. Lelia Rugescu cu Lucian Blaga, Ed. Dacia, Cluj, 1985.

episod erotic descris de Tata în piesa Daria (natural, fără sfârșitul tragic din piesă).

Înainte de căsătoria cu Tata, după stabilirea Mamei în România, ea face o vizită la Sebeș la familia Letiției, măritată Pavel. Adolescenta Lelia o pândește pe Cornelia ascunsă după o mobilă. Verdictul ei este foarte negativ, de fapt Mama nu se înscria în tiparele vremii și ale mediului. Dar în comentariul Leliei se simte și gelozia. Este de asemenea șocată de afirmația Mamei „că îl va părăsi pe Tata dacă o dezamăgește“. Dar fetița geloasă n-a înțeles nimic. Mama se referea la creația Tatălui meu.

Prietenia dintre Mama și Marie Pillat continuă și după întoarcerea lor de la Paris. În 1920 Marie Pillat s-a stabilit la București și îi descrie în scrisori Mamei preocupările ei. În afară de pictură, ea înființează niște ateliere de țesătorie și broderie, creând astfel locuri de muncă. Se lucrau țesături și broderii inspirate din arta populară, din materiale specifice, dar foarte rafinat stilizate și de bun-gust. Cred că în aceste ateliere și-a comandat și Mama o garnitură de masă cu șervete de diverse dimensiuni în culorile ei preferate, asortate la un serviciu de ceai de ceramică, modern ca formă, cumpărat la Viena. Serviciul este roșu deschis și bej în interior. Aceleași culori sunt și pe garnitura de masă: maro, galben, portocaliu pe o țesătură bej.

În preajma căsătoriei Mamei cu Tata (noiembrie 1920), Marie Pillat îi scrie Mamei. Dau câteva fragmente:

„Dragă Cornelia, mare plăcere mi-a făcut lunga ta scrisoare și mai cu seamă știrea despre nunta pe care mi-o confirmi și despre care auzisem deja, dar neprimind nimic de la tine nu cutezam să-ți scriu nimic în această privință... nu pot decât să-ți spun că, dacă într-adevăr ești sigură de sentimentele tale

și cele respective și te simți fericită, faci foarte bine că te măriți... în ce privește expoziția, e amânată pentru 1 dec..."

În arhiva noastră s-au păstrat trei jurnale ale Mamei mele, care se află acum în posesia Muzeului Literaturii Române din București, constituite din două caiete de format mai îngust decât obișnuit, cu coperte galbene de carton. Nu cred că Mama a scris aceste jurnale pentru a fi publicate. Eu le-am publicat inițial în revista Manuscriptum.

Primul Jurnal începe la sfârșitul anului 1936, la Viena. Tata a lucrat ca atașat de presă la Berna între 1 aprilie 1928 și 1 noiembrie 1932, la Viena între 1 noiembrie 1932 și 1 februarie 1937 și din nou la Berna între 1 februarie 1937 și 8 ianuarie 1938. Aceste date sunt extrase de mine din arhiva Ministerului de Externe, având în vara anului 1972 invitația și permisiunea d-lui Macovescu, care, atunci, era ministru de externe, dar și președinte al Uniunii Scriitorilor. Ce nu am putut să explic în Manuscriptum este faptul că nu am avut acces la perioada guvernării Goga (de 40 de zile) și la rapoartele din Lisabona. În timpul războiului civil din Spania, România avea reprezentanță diplomatică pe lângă republicani și un observator pe lângă Franco, cu care misiunea diplomatică a României la Lisabona nu avea relații de serviciu.

Mai menționez că la Externe nu aveam voie să copiez texte integrale, iar la plecare trebuia să prezint caietul spre control (probabil) unui securist, care mi-l lua și-l ducea în altă încăpere, unde pesemne era fotografiat. Evident că aceste informații nu puteau să apară în revistă.

Despre perioada de la Viena, din 1932–1936, am scris în volumul dedicat Tatălui meu, așa încât nu mai reiau lucru-

rire. Atât Caius Brediceanu, cât și Tatăl meu erau foarte apropiați de N. Titulescu, care se oprea mereu la Viena și era primit la legăție. În momentul în care începe jurnalul de la Viena al Mamei, N. Titulescu fusese înlăturat din guvern, ministru de externe devenind un oarecare Antonescu (fără legătură cu I. Antonescu).